

تأثیر آموزش ایمن سازی در پیشگیری از آسیب جنسی در دختران نوبالغ کم توان ذهنی

شهین علیایی زند^۱، سمیرا وکیلی^۲

تاریخ وصول: ۱۳۹۱/۹/۹

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۱/۱۱/۱۵

چکیده

پژوهش حاضر به منظور بررسی تأثیر آموزش ایمن سازی در پیشگیری از آسیب جنسی دختران نوبالغ کم توان ذهنی آموزش پذیر انجام شده است. روش این پژوهش نیمه آزمایشی و جامعه آماری را تمامی مراکز آموزشی دخترانه کم توان ذهنی شهر تهران تشکیل می دهند که ۶۴ مرکز می باشد. واحدهای نمونه برداری شامل چهار مرکز آموزشی دخترانه کم توان ذهنی است که با استفاده از روش نمونه گیری تصادفی ساده از میان مراکز آموزشی دخترانه کم توان ذهنی شهر تهران انتخاب شدند. بعد از اجرای پرسشنامه «آسیب پذیری جنسی کودکان و نوجوانان» علیایی زند با اعتبار و روایی بالاتر از $(\alpha = 0/85)$ ، تعداد ۴۰ دانش آموز نوبالغ کم توان ذهنی، به عنوان گروه آسیب پذیر تر جنسی شناخته شدند و جهت ایمن سازی در مقابل آسیب پذیری جنسی تحت برنامه های مداخله آزمایشی قرار گرفتند. بدین ترتیب که ابتدا بعد از انجام پیش آزمون برنامه های مداخله آزمایشی ارائه گردید، در ادامه پس از آزمون صورت گرفت، سپس بعد از دو هفته با اجرای آزمون پیگیری، پایداری آموزش ایمن سازی، بار دیگر در بوته آزمایش قرار گرفت. در نهایت، با استفاده از مدل آماری اندازه گیری مکرر به آزمون سؤال های پژوهش پرداخته شد. یافته ها نشان دادند که آموزش ایمن سازی جنسی در حفظ و احترام به حریم جسمی و مهارت های مقابله ای در برابر آسیب پذیری جنسی دختران نوبالغ کم توان ذهنی آموزش پذیر مؤثر است. از این رو پیشنهاد می شود سایر کودکان نوبالغ دختر و پسر استثنایی با استفاده از وسایل کمک آموزشی متنوع، جهت پیشگیری از آسیب پذیری جنسی، در مراکز آموزشی مورد آموزش قرار گیرند.

کلید واژگان: آموزش ایمن سازی، آسیب جنسی، کم توان ذهنی.

shahin.oliyaezand@gmail.com

۱. استادیار دانشگاه علامه طباطبائی

۲. دانشجوی دکتری تخصصی روان شناسی کودکان استثنایی دانشگاه علامه طباطبائی

آزار جنسی کودکان از جمله شایع‌ترین مسائلی است که همه گروه‌های قومی، نژادی، اقتصادی و اجتماعی را در برمی‌گیرد. این درحالی است که تنها در طول چند دهه گذشته با افزایش فعالیت‌ها در زمینه عیان کردن این معضل اجتماعی همگان به وجود گسترده آن اذعان کرده‌اند (علیایی‌زند، ۱۳۸۲).

مطابق با تحقیق سابسی^۱ (۱۹۹۲)، سوء استفاده جنسی از کودکان کم‌توان ذهنی اتفاقی رایج است و بسیاری از آن‌ها درجاتی از آزار جنسی را در طول عمر خود تجربه می‌کنند. این کودکان به دلیل ضعف جسمی و فقر شناختی، همچنین کمبود مهارت‌های ارتباطی و اجتماعی، عدم تشخیص صحیح موقعیت‌ها و رفتارهای سوء استفاده‌گرانه جنسی، غالباً آماج حملات و آزارهای جنسی قرار می‌گیرند.

در زمینه میزان شیوع سوء استفاده جنسی در گروه‌های مختلف کم‌توان ذهنی، مطالعه‌ای توسط تامبل^۲ (۲۰۰۲)، صورت گرفت که طبق آن بیشترین میزان سوء استفاده جنسی در گروه آموزش‌پذیر بوده و بیش از یک سوم این گروه کودکان به نوعی مورد سوء استفاده جنسی قرار گرفته‌اند، گروه تربیت‌پذیر و حمایت‌پذیر نیز به ترتیب در مراتب بعدی قرار داشتند. تحقیقات نشان می‌دهد بسیاری از این کودکان به راحتی در برابر تهدید، فریب و یا اغواگری فرد سوء استفاده‌کننده تسلیم می‌شوند و گاه بدون ترس و با رضایت برای جلب توجه و ایجاد رابطه محبت‌آمیز گرفتار سوء استفاده جنسی می‌گردند. شایان ذکر است اغلب اوقات فرد سوء استفاده‌کننده جنسی، برای این کودکان آشنا و قابل اعتماد است و همه این عوامل باعث می‌شود که سوء استفاده جنسی نزد این کودکان فراوان‌تر و طولانی‌تر باشد (فینکلهر^۳، ۱۹۹۷).

علاوه بر این روسلر^۴ (۲۰۰۷)، بیان می‌کند که بیشتر این قربانیان به دلیل تشویق، ابراز محبت یا ترس و تهدید، این رویداد را کمتر افشا می‌کنند. بیشتر گزارش‌های رسیده نیز به

-
1. Sobsey
 2. Tumble
 3. Finkelhor
 4. Rosler

صورت افشاگری‌های تصادفی توسط فرد سومی اعلام شده است که به طریقی شاهد واقعه بوده و یا با توجه به تغییرات فیزیکی و روان‌شناختی کودکان، آن‌ها را برای بررسی دقیق‌تر معرفی کرده است.

از این رو، آموزش مهارت‌های ویژه در زمینه حفاظت شخصی و مهارت‌های مقابله‌ای در برابر آزارگری جنسی نقش تعیین‌کننده‌ای در پیشگیری از این رویداد خواهد داشت (سابسی، ۱۹۹۲).

بالادرین^۱ (۲۰۰۴)، در مورد ارائه آموزش‌های ایمن‌سازی جنسی به کودکان کم‌توان ذهنی اعتقاد دارد که این کودکان نیز همانند دیگر کودکان باید در زمینه شناخت اقدام‌های جنسی و حریم شخصی و خصوصی، رد کردن هدیه، همراه نشدن با افراد غریبه، مهارت‌های خود مراقبتی مانند فرار کردن، فریاد زدن و کمک خواستن هنگام مواجهه با آزارگریهای جنسی و بازگو کردن این رخدادها به افراد قابل اعتماد، آموزش‌های ویژه دریافت کنند. وی، به منظور آموزش ایمن‌سازی جنسی در کودکان کم‌توان ذهنی و بالا بردن توانایی آن‌ها در زمینه پیشگیری و مقابله با سوء استفاده جنسی پژوهشی انجام داد که اصول برنامه‌های آموزشی آن بر افزایش توان خود محافظتی، تأمین ایمنی شخصی و ارتقای سطح دانش جنسی در زمینه شناخت اقدام‌های جنسی و حریم شخصی و خصوصی در کنار آموزش مهارت‌های مقابله‌ای هنگام روبرو شدن با سوء استفاده جنسی، استوار بوده است. او به این نتیجه رسید که کودکان کم‌توان ذهنی در زمینه‌های ذکر شده از توانایی محدودی برخوردارند، اما با آموزش مناسب می‌توانند به سطوح بالاتر عملکرد در این زمینه دست یابند. علاوه بر این، فینکلهر (۱۹۹۷)، دانکن^۲ (۱۹۹۸)، آیزنبرگ^۳ (۱۹۹۹)، نف^۴ (۲۰۰۵) و الون^۵ (۲۰۰۶) نیز در تحقیقات خود، آموزش ایمن‌سازی جنسی در کودکان کم‌توان

1. Baladerin

2. Duncan

3. Hisnburge

4. Neff

5. Elonen

ذهنی را کارآمد گزارش کردند.

در این راستا، پژوهش حاضر نیز با هدف بررسی تأثیر آموزش ایمن سازی در پیشگیری از آسیب جنسی دختران نوبالغ کم توان ذهنی انجام گرفته است. بدین ترتیب سؤال‌های پژوهش عبارتند از:

۱. آیا آموزش ایمن سازی جنسی به دختران نوبالغ کم توان ذهنی آموزش پذیر، بر توانایی آن‌ها در حفظ و احترام به حریم جسمی، تأثیر دارد؟
۲. آیا آموزش ایمن سازی جنسی به دختران نوبالغ کم توان ذهنی آموزش پذیر، بر مهارت‌های مقابله‌ای آن‌ها در برابر آسیب پذیری جنسی، تأثیر دارد؟

روش

پژوهش حاضر از نوع کاربردی و در چهارچوب مطالعات نیمه آزمایشی یک گروهی بدون گروه کنترل قرار دارد. جامعه آماری عبارت است از تمامی دانش آموزان دختر نوبالغ کم توان ذهنی آموزش پذیر در مراکز آموزشی شهر تهران، که تعداد آن‌ها ۶۴ مرکز است. لازم به ذکر است که به منظور تعیین حجم نمونه با استفاده از روش نمونه گیری تصادفی ساده، چهار مرکز آموزشی به حکم قرعه انتخاب شده و دانش آموزان این چهار مرکز آموزشی توسط پرسشنامه آسیب پذیری جنسی مورد ارزیابی قرار گرفتند. در نهایت ۴۰ نفر از این دانش آموزان به عنوان کودکان آسیب پذیرتر شناسایی شدند و حجم نمونه را تشکیل دادند.

ابزار مورد استفاده در پژوهش حاضر، فرم کوتاه شده پرسشنامه «آسیب پذیری جنسی کودکان و نوجوانان» علیایی زند (به نقل از کلاهی، ۱۳۸۶)، است. سئوالات این پرسشنامه بر اساس مقیاس لیکرت طراحی شده است. به منظور تعیین ضریب روایی^۱ آن، از روش آزمون - باز آزمون^۲ (بعد از گذشت دو هفته) استفاده شد و ضریب حاصله ۰/۸۵ به دست

-
1. Reliability
 2. Test-retest

آمد که نشان دهنده ثبات پرسشنامه است.

در این پژوهش، ابتدا با اجرای اولیه پرسشنامه، کودکان آسیب پذیرتر شناسایی شدند. سپس با استفاده از بسته آموزشی ایمن‌سازی جنسی مطرح در پژوهش، طی ۳۵ جلسه، تحت آموزش قرار گرفتند. این بسته آموزشی شامل دو حیطه حفظ و احترام به حریم جسمی و مهارت‌های مقابله‌ای در برابر آسیب‌پذیری جنسی است. حیطه اول شامل شناخت اندام‌های جنسی و عدم لمس اندام‌های جنسی خود و دیگران است. حیطه دوم نیز شامل مقابله و گفتن «نه» در برابر لمس و تماشای اندام‌های جنسی توسط دیگران (به غیر از مادر و پزشک)، همراه نشدن با افراد غریبه برای رفتن به مکان‌های خلوت، مقابله در برابر فیلمبرداری یا عکس برداری از اندام‌های برهنه و گزارش رخ دادن موارد ذکر شده به افراد مورد اعتماد از قبیل والدین، معلم، مدیر و پلیس با در نظر گرفتن دو موضوع اساسی فریب و تهدید می‌باشد.

نتایج

از آنجا که در این پژوهش، هر آزمودنی بیش از دو بار مورد آزمون قرار گرفته است، بهترین مدل آماری برای مقایسه حفظ و احترام به حریم جسمی و مهارت‌های مقابله‌ای در برابر آسیب‌پذیری جنسی در سه مرحله (مقایسه سه میانگین متوالی در یک گروه)، مدل آماری اندازه‌گیری‌های مکرر^۱ است. در مدل اندازه‌گیری‌های مکرر، که از طرح‌های درون‌آزمودنی^۲ محسوب می‌گردد، آزمودنی بیش از یک مرتبه مورد اندازه‌گیری واقع شده و در حقیقت، هر آزمودنی با خودش مقایسه می‌شود. با توجه به اینکه آموزش‌ها شامل دو حیطه حفظ و احترام به حریم جسمی و مهارت‌های مقابله‌ای در برابر آسیب‌پذیری جنسی است، ابتدا نتایج مربوط به حفظ و احترام به حریم جسمی در جداول زیر ارائه می‌شود.

1. Repeated Measures
2. Subject Within

جدول ۱ شاخص‌های توصیفی سطوح اندازه‌گیری حفظ و احترام به حریم جسمی

سطوح	M	SD
پیش‌آزمون	۹/۱۲	۳/۴۲
پس‌آزمون	۴/۶۵	۱/۵۱
پیگیری	۴/۸۲	۱/۶۱

با تأکید بر میزان مقادیر میانگین‌های بدست آمده، به ترتیب، بالاترین میزان عدم حفظ و احترام به حریم جسمی در پیش‌آزمون (۹/۱۲)، پس از آن در پیگیری (۴/۸۲) و سپس در پس‌آزمون (۴/۶۵) ملاحظه می‌گردد. بنابراین بالاترین میزان عدم حفظ و احترام به حریم جسمی در پیش‌آزمون، پس از آن در پیگیری و سپس در پس‌آزمون مشاهده می‌شود.

جدول ۲. آزمون کرویت موشلی مربوط به حفظ و احترام به حریم جسمی

حد پایین	هویین فلدت	گیزرگرین هاوس	P	df	X ²	W
۰/۵۰	۰/۶۱	۰/۶۰	۰/۰۰۱	۲	۴۱/۳۲	۰/۳۳

با توجه به آزمون کرویت موشلی، عنوان می‌شود، میزان W موشلی، ۰/۳۳ بوده و با رجوع به پایه لگاریتم مجذورخی توزیع نظری تقریبی (۴۱/۳۲)، مطرح می‌گردد که در سطح ($\alpha = 0.01$)، آزمون موشلی معنادار بوده و توزیع عادی چندمتغیری مشاهده نشده؛ بنابراین، باید از آزمون تصحیح هویین فلدت یا آزمون گیزرگرین هاوس استفاده نمود که درجه آزادی را با نقطه اپسیلون تصحیح می‌نماید؛ که در اینجا به ترتیب رقم ۰/۶۱ و ۰/۶۰ بدست آمده و نشان دهنده توزیع عادی در آزمون‌های فوق است و می‌توان از آزمون اندازه‌گیری‌های مکرر استفاده کرد.

جدول ۳ آزمون‌های اثرات درون آزمودنی بررسی مقایسه‌ای حفظ و احترام به حریم جسمی، در سه سطح (پیش‌آزمون، پس‌آزمون و پیگیری)

منبع تغییرات	SS	df	MS	F	P	η^2	توان آزمون
درون آزمودنی	۵۱۳/۹۵	۲	۲۵۶/۹۷	۱۱۳/۴۲	۰/۰۰۱	۰/۷۴	۰/۹۹
خطا	۱۷۶/۷۱	۷۸	۲/۲۶				

با توجه به جدول فوق و با تأکید بر میزان F بدست آمده ($F=113/42$)، در سطح $(a=0/01)$ معنادار است، می‌توان مطرح نمود که تفاوت معناداری بین حفظ و احترام به حریم جسمی در سه سطح (پیش‌آزمون، پس‌آزمون و پیگیری) وجود دارد. لازم به ذکر است، از آنجائی که میزان اندازه اثر $0/74$ است، عنوان می‌شود که میزان تأثیر آموزش ایمن‌سازی بر حفظ و احترام به حریم جسمی، چشمگیر است.

شایان ذکر است که تعداد آزمودنی‌ها ۴۰ نفر است و در سه سطح پیش‌آزمون، پس‌آزمون و پیگیری مورد ارزیابی قرار گرفته‌اند. میزان F در اینجا تفاوت معنادار بین این سه سطح را در این ۴۰ نفر نشان می‌دهد.

جدول ۴ آزمون تعقیبی بنفرونی مقایسه میانگین‌های حفظ و احترام به حریم جسمی، در سه سطح (پیش‌آزمون، پس‌آزمون و پیگیری)

سطوح	پیش‌آزمون	پس‌آزمون	پیگیری
پیش‌آزمون		۴/۴۷	۴۰/۳۰
پس‌آزمون	۰/۰۰۱		-۰/۱۷
پیگیری	۰/۰۰۱	۰/۷۲۵	

با توجه به اطلاعات جدول ۴ می‌توان مطرح نمود که تفاوت معناداری در سطح $\alpha=0/01$ بین حفظ و احترام به حریم جسمی بین پیش‌آزمون با پس‌آزمون و پیگیری وجود دارد. در حالی که تفاوت معناداری بین پس‌آزمون با پیگیری مشاهده نمی‌شود.

با توجه به اینکه حیطه دوم آموزش شامل مهارت‌های مقابله‌ای در برابر آسیب‌پذیری جنسی است، نتایج مربوط به این زمینه در جداول زیر ارائه می‌شود.

جدول ۵ شاخص‌های توصیفی سطوح اندازه‌گیری مهارت‌های مقابله‌ای در برابر آسیب‌پذیری جنسی

SD	M	سطوح
۱/۰۵	۹/۶۵	پیش‌آزمون
۰/۶۱	۳/۲۲	پس‌آزمون
۰/۹۸	۳/۵۰	پیگیری

با تأکید بر میزان مقادیر میانگین‌های بدست آمده، به ترتیب، بالاترین میزان عدم مهارت‌های مقابله‌ای در برابر آسیب‌پذیری جنسی در پیش‌آزمون (۹/۶۵)، پس از آن در پیگیری (۳/۵۰) و سپس در پس‌آزمون (۳/۲۲) ملاحظه می‌گردد. بنابراین بالاترین میزان عدم مهارت‌های مقابله‌ای در برابر آسیب‌پذیری جنسی در پیش‌آزمون، پس از آن در پیگیری و سپس در پس‌آزمون مشاهده می‌شود.

جدول ۶ آزمون کرویت موشلی مربوط به مهارت‌های مقابله‌ای در برابر آسیب‌پذیری جنسی

حد	هویین	گیزرگرین	P	df	χ^2	W	
پایین	فلدت	هاوس					
۰/۵۰	۰/۸۴	۰/۸۱	۰/۰۰۸	۲	۹/۶۲	۰/۷۷	درون آزمودنی

با توجه به آزمون کرویت موشلی، عنوان می‌شود، میزان W موشلی، ۰/۷۷ بوده و با رجوع به پایه لگاریتم مجذورخی توزیع نظری تقریبی (۹/۶۲)، مطرح می‌گردد که در سطح ($\alpha = 0.01$)، آزمون موشلی معنادار بوده و توزیع عادی چندمتغیری مشاهده نشده؛ بنابراین، باید از آزمون تصحیح هویین فلدت یا آزمون گیزرگرین هاوس استفاده نمود که درجه آزادی را با نقطه اپسیلون تصحیح می‌نماید؛ که در اینجا به ترتیب رقم ۰/۸۴ و ۰/۸۱ بدست آمده که نشان دهنده توزیع عادی در آزمون‌های فوق است و می‌توان از آزمون اندازه‌گیری‌های مکرر استفاده کرد.

جدول ۷ آزمون‌های اثرات درون آزمودنی مقایسه‌ای مهارت‌های مقابله‌ای در برابر آسیب‌پذیری جنسی، در سه سطح (پیش‌آزمون، پس‌آزمون و پیگیری)

منبع تغییرات	SS	df	MS	F	P	η^2	توان آزمون
درون آزمودنی	۱۰۵۵/۷۱	۲	۵۲۷/۸۵	۷۷۷/۵۸	۰/۰۰۱	۰/۹۵	۰/۹۹
خطا	۵۲/۹۵	۷۸	۰/۶۷				

با توجه به جدول ۷ و با تأکید بر میزان F بدست آمده ($F=۷۷۷/۵۸$)، در سطح $(a=۰/۰۱)$ معنادار است، می‌توان مطرح نمود که تفاوت معناداری بین مهارت‌های مقابله‌ای در برابر آسیب‌پذیری جنسی در سه سطح (پیش‌آزمون، پس‌آزمون و پیگیری) وجود دارد. لازم به ذکر است، از آنجائی که میزان اندازه اثر $۰/۹۵$ است، عنوان می‌شود که میزان تأثیر آموزش ایمن‌سازی بر حفظ و احترام به حریم جسمی، چشمگیر است. شایان ذکر است که تعداد آزمودنی‌ها ۴۰ نفر است و در سه سطح پیش‌آزمون، پس‌آزمون و پیگیری مورد ارزیابی قرار گرفته‌اند. میزان F در اینجافتفاوت معنادار بین این سه سطح را در این ۴۰ نفر نشان می‌دهد.

جدول ۸ آزمون تعقیبی بنفرونی مقایسه میانگین‌های مهارت‌های مقابله‌ای در برابر آسیب‌پذیری جنسی، در سه سطح (پیش‌آزمون، پس‌آزمون و پیگیری)

سطوح	پیش‌آزمون	پس‌آزمون	پیگیری
پیش‌آزمون	۶/۴۲		۶/۱۵
پس‌آزمون	۰/۰۰۱		-۰/۲۷
پیگیری	۰/۰۰۱	۰/۱۴۰	

با توجه به اطلاعات جدول ۸ می‌توان مطرح نمود که تفاوت معناداری در سطح $\alpha=۰/۰۱$ بین مهارت‌های مقابله‌ای در برابر آسیب‌پذیری جنسی بین پیش‌آزمون با پس‌آزمون و پیگیری وجود دارد. در حالی که تفاوت معناداری بین پس‌آزمون با پیگیری مشاهده نمی‌شود.

بحث

تحقیقات پیرامون کودکان کم‌توان ذهنی نشان می‌دهد که این کودکان، از جمله اقشار آسیب‌پذیر جنسی در جامعه محسوب می‌شوند و تعداد قابل توجهی از آنها درجاتی از آزار جنسی را در طول عمر خود تجربه می‌کنند. این کودکان به دلیل ضعف جسمی و فقر شناختی، همچنین کمبود مهارت‌های ارتباطی و اجتماعی، عدم تشخیص صحیح موقعیت‌ها و رفتارهای سوء استفاده‌گرانه جنسی غالباً آماج حملات و آزارهای جنسی قرار می‌گیرند. از این رو مطابق با قانون آموزش برای تمام کودکان از جمله کودکان با انواع ناتوانی‌ها، این کودکان باید بیش از سایر کودکان آموزش ویژه دریافت کنند (روسلر، ۲۰۰۷).

در این راستا این تحقیق از طریق آموزش ایمن‌سازی در مقابل آسیب‌پذیری جنسی، به بررسی تأثیر آموزش در دو حیطة حفظ و احترام به حریم جسمی و مهارت‌های مقابله‌ای در برابر آسیب‌پذیری جنسی در کودکان نوبالغ کم‌توان ذهنی آموزش‌پذیر پرداخته است. نتایج عبارتند از:

آموزش ایمن‌سازی جنسی به دختران نوبالغ کم‌توان ذهنی آموزش‌پذیر، توانایی حفظ و احترام به حریم جسمی، یعنی شناخت اندام‌های جنسی و عدم لمس اندام‌ها جنسی خود و دیگر کودکان را به صورت معناداری افزایش می‌دهد. اندازه اثر حاصل از آموزش (۰/۷۴) است. از این رو می‌توان نتیجه گرفت که آموزش در این زمینه مؤثر است. این یافته با نتایج تحقیقات فینکلهر (۱۹۹۷)، دانکن (۱۹۹۸)، آیزنبرگ (۱۹۹۹)، بالادین (۲۰۰۴)، نف (۲۰۰۵) و الونن (۲۰۰۶)، مبنی بر اینکه آموزش ایمن‌سازی جنسی، حفظ و احترام به حریم جسمی آن‌ها را افزایش می‌دهد، هماهنگ و همسواست.

در این تحقیق مهارت‌های مقابله‌ای در برابر آسیب‌پذیری جنسی شامل مقابله و گفتن «نه» در برابر لمس و تماشای اندام‌های جنسی توسط دیگران (به غیر از مادر و پزشک)، همراه نشدن با افراد غریبه برای رفتن به مکان‌های خلوت، مقابله در برابر فیلمبرداری یا عکسبرداری از اندام‌های برهنه و گزارش رخ دادن موارد ذکر شده به افراد مورد اعتماد از

قبیل والدین، معلم، مدیر و پلیس می‌باشد. نتایج نشان دادند که آموزش ایمن‌سازی جنسی به دختران نوبالغ کم‌توان ذهنی آموزش‌پذیر، مهارت‌های مقابله‌ای آنها را در برابر آسیب‌پذیری جنسی، به صورت معناداری افزایش می‌دهد. اندازه اثر حاصل از آموزش (۰/۹۵) است. از این رو می‌توان نتیجه گرفت که آموزش در این زمینه مؤثر است. این یافته با نتایج تحقیقات فینکلهر (۱۹۹۷)، دانکن (۱۹۹۸)، آیزنبرگ (۱۹۹۹)، بالادین (۲۰۰۴)، نف (۲۰۰۵) و الوون (۲۰۰۶)، مبنی بر اینکه آموزش ایمن‌سازی جنسی مهارت‌های مقابله‌ای این کودکان را در برابر آسیب‌پذیری جنسی افزایش می‌دهد، هماهنگ و همسو است. به دلایل مختلف در جامعه ما کمتر در مورد موضوعات جنسی صحبت می‌شود و آموزش پیرامون آن تا زمان ایجاد بحران فراموش می‌شود. به این ترتیب در ابتدای پژوهش جهت جلب نظر و همکاری مراکز تلاش فراوانی صورت گرفت. با توجه به یافته‌های تحقیق و تأثیر آموزش ایمن‌سازی جنسی در افزایش توانایی کودکان دختر نوبالغ کم‌توان ذهنی آموزش‌پذیر در حفظ و احترام به حریم جسمی و مهارت‌های مقابله‌ای در برابر آسیب‌پذیری جنسی، پیشنهاد می‌شود که سایر کودکان نوبالغ دختر و پسر استثنایی جهت پیشگیری از آسیب‌پذیری جنسی در مراکز آموزشی مورد آموزش قرار گیرند. در این راستا استفاده از وسایل کمک آموزشی متنوع، مانند انیمیشن تأثیر چشمگیر و بسزایی خواهد داشت.

منابع

- علیایی زند، شهین، (۱۳۸۲). ازدواج نامناسب بستری زمینه‌ساز برای روسپیگری. مجله علمی - پژوهشی رفاه اجتماعی، ۲ (۵). ۱۱۹ - ۱۳۴.
- کلاهی، فریده (۱۳۸۶). بررسی و مقایسه میزان آسیب پذیری جنسی دانش‌آموزان دختر و پسر نوبالغ کم‌توان ذهنی آموزش‌پذیر. پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه علامه طباطبائی.
- Baladerin, N. (2004). Sexual abuse prevention for people with developmental disability. *Sexuality and Disability*, 9(4), 321- 335.
- Duncan, J. (1998). Child sex abuse: A study of prevalence Child sex abuse in Great Britain. *Child Abuse & Neglect*, 9, 457-467.
- Elonen, R. K., (2006) Sexual knowledge and attitudes of Mentally retarded adolescents. *American Journal of Mental Deficiency*, 88, 382-387.
- Finkelhor, D., (1997) Sexual Abuse Prevention for Individual with Mental Retardation. *Genetic Counseling*, 13, 3.
- Hisnburge, D., (1999). Sexual abuse of children with disabilities. *Journal of Intellectual Disability Research*. 49, 382-387.
- Neff, J., (2005). Sexual abuse in the developmentally disabled: Neglect 14, 497-502
- Rosler, J., (2007). Sexual abuse and mental handicap: Preliminary findings of a community-based study. *Mental Handicap Research* 3, 111-125.
- Sobsey, D., (1992). Violence and abuse in the lives of people with disability. *Sexuality and Disability*, 7(9), 222-238.
- Tumble, M.M. (2002) Sexually abused women with mental retardation: Hidden victims, absent resources. *Women and Therapy*, 14, 133